

treball de redacció

L'interior de Can Mariano avui.

S

egons l'historiador Lluís Costa –en el seu molt ben documentat llibre *L'illa dels somnis*–, al llarg del segle XIX més de 500 begurencs varen abandonar el poble per establir-se, la majoria, a l'illa de Cuba. Al cap d'uns anys, alguns retornaren a Begur amb una enxada fortuna a la butxaca. Bona part d'aquells diners, probablement guanyats amb força suor, els varen invertir a construir-se grans i ostentoses mansions, amb una arquitectura que trencava completament amb les velles edificacions del poble. Aquella gent ben aviat varen ser coneguts pels seus convilatans com els «americanos» o els «indianos». Havia nascut a les nostres contrades el que per sempre més seria anomenada «arquitectura colonial». Una arquitectura de la qual Begur, cal remarcar-ho, en té bells exemples.

Dins aquest marc –darrerria de segle– podríem situar l'edifici que fou propietat de la família Forgas i que més tard es va convertir en el Centre Artístic Begurenc, lloc d'esbarjo, majoritàriament dels obrers de la seva fàbrica de taps.

Can Mariano de Begur, un casino del temps dels indians

Un espectre del passat

Text
LLUÍS MOLINAS

Fotografies
JORDI S. CARRERA
ARXIU FRIGOLA

Al llarg de més de mig segle, l'emblemàtic Centre fou part vital de les inquietuds culturals i lúdiques de la població: lluïts balls a la seva sala d'espectacles, funcions de teatre, cinema, conferències, mítings polítics... El saló-café, situat al primer pis de l'edifici, es conserva encara, malgrat els anys que fa que roman tancat, en força bones condicions. La decoració, a base d'un artístic sos-

L'escala interior.

tre de ceràmica acolorida –ara ennegrida per la pols de l'abandó– i uns magnífics plafons estucats a les parets, es manté gairebé intacta. Només els mobles apilonats i alguna finestra trencada ens torna a la realitat: el casino és ja un patètic espectre del passat.

Un passat que ens fa reviure l'època dels *americanos*, quan el llum modernista –ara rovellat– que encara presideix la gran sala, s'encenia resplendent, per mitjà de gas primer i més tard electrificat, i es convertia –sense dubte– en testimoni mut de mil esdeveniments de la vida social beguerenca. Immersos dins aquesta visió retrospectiva que, com una ferida del temps, estem vivint, podem imaginar les velles taules de marbre plenes de parroquians, mentre els cambriers, impecablement abillats i amb davantal gairebé fins als turmells, els servien l'orxata de murri, el soldat o els *roquills* de vidre espès, ben enfarfegats de canya, d'aquella canya que els portava tota la flaire de les Antilles. Si tanquem els ulls podem veure també aquest bellíssim taulell de noble fusta, exquisidament treballada, amb els miralls lluents i els prestatges plens dels millors licors... Però un inoportú cop de vent obre de sobte el finestral i la realitat torna a envair la tristor de la sala abandonada, mentre la veu de Marià Frigola, actual propietari de l'edifici, ens fa cinc cèntims de la seva història, una història que, en part, va molt lligada al poble de Begur i a la família Frigola.

–L'edifici de l'antic Centre Artístic, o Societat Fontova, que és el seu nom d'origen, consta com s'ha pogut veure, d'una sala d'espectacles a la part baixa i el saló-cafè i les dependències de la consergeria al primer pis. La meua família es pot dir que ha estat ficada en aquest local gairebé des de la seva inauguració, ja que l'àvia materna, Emília Carreras Ferrer, va quedar vídua amb quatre fills des de molt jove. En part per ajudar-la una mica li varen concedir la consergeria del Centre, que, de fet, va portar fins a la seva mort, esdevinguda els anys 50. Val a dir que a l'àvia això de despatxar begudes no li venia pas de nou, ja que era filla dels encarregats de l'altre casino, La Unió –avui anomenat Casino Cultural–, un local que també té força història dins la vida cívica de Begur. A principi de l'any 1918, el meu pare, Marià Frigola Forgas, hereu d'una família de coneguts transportistes del poble, va llogar la sala d'espectacles de la societat, llavors utilitzada majoritàriament per a ball i teatre, per fer-hi sessions d'un revolucionari invent anomenat «cinematògraf». D'aquesta manera, amb les cèlebres pel·lícules de l'Eddie Polo, la Bertini o en Chaplin, el pare va fer conèixer el cinema a Begur, que, a casa nostra, amb èpoques molt bones i altres de més magres, ens va funcionar fins al 1978, o sigui, 60 anys.

Una exposició nostàlgica

Val a dir que l'estiu passat Marià Frigola, amb antics aparells del vell cinema, arraconats al magatzem de les andròmines –o dels records– i una col·lecció de cartells, fotografies i programes, muntà una interessant exposició nostàlgica que va atraure més de 2.000 visitants, tant del país com forasters.

—Un dia la meva dona i jo vàrem voler posar una mica d'ordre al que fou la sala del nostre entranyable cine. De les habitacions que servien de magatzem, al costat de l'escenari, varen començar a sortir pilons de pasquins —ara crec que se'n diuen «pòsters»—: Lana Turner, Charles Boyer, Rock Hudson... Mare de Déu! Quants records! Eren com polsosos fantasmes d'un enyorat passat. Gairebé ens vàrem emocionar. En un altre racó, dins un armari, vàrem trobar tot un reguitzell de llançaments publicitaris (press-books): Greta Garbo, Clark Gable, Elizabeth Taylor... Fulls de censura, repastissions del NO-DO amb la imatge de Franco i les estrofes de Cara al sol a la seva banda sonora... Vàrem considerar que tot allò era un petit tresor per a mitòmans o nostàlgics i va ser llavors quan decidírem habilitar, mitjançant envans de fusta, una part de la sala-cinema per fer-hi l'exposició. Es varen recuperar aparells i accessoris de l'època del cine mut, així com tot el material gràfic que es trobava en bon estat. Ho vàrem seleccionar i el resultat va ser molt enriquidor. I no parlo pas en termes materials, perquè organitzar això m'ha costat un grapat de diners, sinó de gratificacions d'ordre sentimental. Estic molt satisfet d'haver revifat el record a molta gent, i alhora haver fet un petit homenatge al meu poble i a la memòria del pare, un home molt lluitador que estimava Begur i el seu particular «Cinema Paradiso».

Programa doble i NO-DO

Fent un *flashback* a la història del Centre de Begur, aclarirem que després d'uns anys d'explotar la sala de cinema, el jove i emprenedor Marià Frigola s'enamorà de la filla gran de la senyora que regentava la Societat com a conserge. Al cap d'un temps la parella es va casar i es quedaren a viure a les dependències del local.

—De fet —segueix Marià Frigola, fill— ja no es varen moure mai més d'aquest edifici, ja que el meu pare el va comprar al senyor Forgas una vegada acabada la guerra. A causa de les hostilitats, la Societat feia temps que s'havia dissolt, però el cafè seguia funcionant regentat per la nostra família com a llogaters dels Forgas. Després de la guerra varen venir anys molt difícils. Els cines dels pobles petits, per poder subsistir, s'havien de fer el pase amb els empresaris d'altres poblacions veïnes que es trobaven en la mateixa situació. Recordem, una vegada més, Cinema Paradiso. Nosaltres vàrem tirar endavant un grapat d'anys intercanviant-nos rotllos amb el senyor Barris de Pals. Primer en bicicleta, després en moto i finalment en cotxe, fins que tota una època dels entranyables cinemes de poble, amb programa doble i NO-DO, es va acabar definitivament amb la proliferació de cotxes i la instal·lació d'aparells de televisió i vídeo a gairebé totes les cases. Poblacions més importants com Palafrugell i la Bisbal, on hi funcionaven dues o tres sales, s'han quedat sense cine. El fenomen és el mateix. Només s'aguanten Palamós i Platja d'Aro, poblacions, podríem dir, «polivalents», ja que la gent tant hi va a veure cinema com a menjar-se una pizza o a comprar un abric de pells. L'època daurada dels petits cinemes de poble, però, fa temps que el vent se l'endugué.

La façana.

Marià Frigola i Forgas, als anys cinquanta.

De les tartanes als automòbils

Com hem remarcat, el personatge de Marià Frigola i Forgas –popularment conegut a la rodalia com *Mariano de Begur*– està estretament lligat amb la petita història de la població.

Fill d'un transportista de la Vila –que també es deia Marià–, ja de ben jove es dedicà al negoci familiar amb un grapat de tartanes que feien el transport de viatgers i mercaderies per tota la província.

El seu esperit inquiet, amb bon olfacte per als negocis, el va portar a canviar els carruatges de tracció animal per flamants automòbils, quan aquests, de mica en mica, arribaren a ser indispensables per al viatger.

–Aquells anys, el meu pare –comenta Frigola, fill– era el que en deien «un home de molts oficis»: transportista, empresari de cinema i «cafeter», però això sí, sempre es va guanyar molt bé la vida. Quan va veure que el transport amb tartanes tenia els dies comptats, va decidir treure's el carnet de conduir, cosa molt senzilla aquells anys. Em sembla que no calia cap examen. Llavors va renovar completament el negoci comprant camions, turismes per fer el taxi, i autocars per al transport de viatgers a Girona i a les nostres platges, en «competència» amb SARFA, que aleshores ja tenia l'exclusiva a gairebé tota la comarca. Finalment SARFA va comprar-nos la concessió de la línia de Begur a Girona –popularment coneguda com «la Línia Maginot»–. Però, de fet, sempre hi va haver bona relació, ja que tot just acabada la guerra, el material de Ribot, Font i Artigues es trobava en un estat deplorable. Gràcies a un acord, els nostres autocars els varen solucionar molts problemes de transport. En aquella època hi havia molt pocs particulars que disposessin de cotxe propi. Això feia que els autocars anessin sempre plens de gom a gom, fins i tot dalt la baca, cosa impensable actualment.

»D'anècdotes, ben segur que la família Frigola en podríem explicar un reguitzell, de tota mena. Només us diré que una vegada, portant una partera des de Begur fins a l'Hospital de Girona (llavors anomenat «la Residència»), va néixer la criatura dins el taxi i vaig haver de fer de llevadora. Ara –com dèiem quan ens funcionava el teatre– hem tancat definitivament el teló. El Centre i els autos d'en Mariano ja són història, tal vegada nostàlgica. Desitjaria, però, que ben aviat el vell cafè del Centre fes una revifalla. Que persones sensibles li tornessin l'esplendor que, de fet, li pertoca, perquè durant molts anys fou l'eix de la convivència –o de la discrepància, per què no?– begurenca.

La família Frigola, l'emblemàtica nissaga dels *Mariano de Begur*: tota una pàgina de la història d'aquest poble embolcallada amb una barrija-barreja que abraça les daurades llums d'un vell casino amb regust colonial, l'època heroica dels cinemes de poble i el transport de viatgers per unes carreteres que encara no havien conegut el quitrà.

Lluís Molinas i Falgueras
és actor i estudiós
de les arts de l'espectacle.